

วิพากษ์ ‘หนังสือมังคลัตถทีปนี’

สุภฐาน สุดาจันทร์

Mr.Supatharn Sudajan

นักวิชาการศึกษา กองวิชาการ

หนังสือมังคลัตถทีปนี แต่งโดยพระสิริมังคลาจารย์ ภิกษุชาวเชียงใหม่ แปลโดยคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทุกระดับให้ครบถ้วน เนื้อหาสาระสมบูรณ์ ถูกต้องทันสมัย และเป็นที่ยอมรับของพระภิกษุสามเณร ตลอดถึงผู้ที่สนใจ ตั้งแต่หลักสูตรชั้นประโยค ๑-๒ ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค

เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๗ พระสิริมังคลาจารย์ ได้รับมอบหมายให้เรียบเรียงหนังสือมังคลัตถทีปนีขึ้น ขณะอยู่จำพรรษา ณ วัดสวนขัวญ ปัจจุบันคือวัดตำหนัก จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ที่ทรงคุณค่าทางพระพุทธศาสนาเพื่ออธิบายเนื้อหาในมงคลสูตร แห่งขุททกปาฐะ และสุตตนิบาต ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒๕ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในรูปแบบของคาถาล้วนๆ เป็นการอธิบายเนื้อหาความให้คนทั่วไปได้เข้าใจเรื่องราว ด้วยภาษาบาลีอันสละสลวย อย่างละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับเนื้อหาสาระโดยไม่ต้องค้นคว้าข้อมูลจากหลายๆ แห่ง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในการแสวงหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี

ลักษณะเด่นของหนังสือมังคลัตถทีปนี มีหลายอย่างอาทิเช่น

การวางโครงเรื่อง เติบเรื่องดีโดยการใช้ถ้อยคำสละสลวย ถือเป็นแบบอย่างสำหรับนักเขียน อำนวยคุณประโยชน์แก่นักพุทธ

การอธิบายความเป็นเลิศ คือนำพระบาลีในมงคลสูตรเป็นบทตั้ง แล้วอธิบายความแห่งพระบาลีนั้นๆ โดยยกข้อความในคัมภีร์ต่างๆมาประกอบอย่างมากมาย และเหมาะสมกับเรื่องราว

การจัดลำดับคัมภีร์ดีเยี่ยม เรียงลำดับพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ตลอดถึงคัมภีร์ไวยากรณ์ต่างๆ

ความเชื่อมโยง งดงามสละสลวยและความแตกฉานด้านภาษาบาลี กับคาถาในมงคลสูตร แสดงถึงการศึกษาค้นคว้าคัมภีร์ต่างๆที่เก็บรวบรวมไว้ในหอธรรม แล้วพิจารณาเลือกสรรเนื้อหาความจากคัมภีร์เหล่านั้นมาอธิบายอย่างชัดเจนและเป็นระบบ คือเรียงพระพุทธพจน์ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์อื่นๆ ตามลำดับ ตรวจสอบง่ายและได้รับอรรถรสแห่งเนื้อหา ความรู้ในหลักธรรมและสนใจอยากอ่านอย่างต่อเนื่อง

หนังสือมังคลัตถทีปนี แสดงเนื้อหาหมวด ๓๘ ประการ ประกอบด้วย

- | | |
|--|-----------------------------|
| ๑) การไม่คบคนพาล | ๒) การคบแต่บัณฑิต |
| ๓) การบูชาคนที่ควรบูชา | ๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม |
| ๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน | ๖) การตั้งตนไว้ชอบ |
| ๗) ความเป็นพหูสูตร | ๘) ความเป็นผู้มีศีลปะ |
| ๙) วินัยที่ศึกษามาดี | ๑๐) วาจาสุภาพ |
| ๑๑) การบำรุงมารดาบิดา | ๑๒) การสงเคราะห์บุตร |
| ๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา | ๑๔) การงานที่ไม่อาภูล |
| ๑๕) การให้ทาน | ๑๖) การประพฤติธรรม |
| ๑๗) การสงเคราะห์ญาติ | ๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ |
| ๑๙) การงดเว้นจากบาป | ๒๐) การเว้นจากการดื่มน้ำเมา |
| ๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม | ๒๒) ความเคารพ |
| ๒๓) ความถ่อมตน | ๒๔) ความสันโดษ |
| ๒๕) ความกตัญญู | ๒๖) การพึงธรรมตามกาล |
| ๒๗) ความอดทน | ๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย |
| ๒๙) การพบเห็นสมณะ | ๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล |
| ๓๑) การเฝ้าพลาญบาป | ๓๒) การประพฤติพรหมจรรย์ |
| ๓๓) การเห็นอริยสัจ | ๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง |
| ๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว | ๓๖) จิตไม่เศร้าโศก |
| ๓๗) จิตปราศจากธุลี | ๓๘) จิตเกษม |

คณะสงฆ์ไทยได้ใช้หนังสือมังคลัตถทีปนี เป็นหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ป.ธ. ๔-๕ วิชาแปลมคธเป็นไทย และชั้นประโยค ป.ธ. ๗ วิชาแปลไทยเป็นมคธ มาจนกระทั่งปัจจุบัน มังคลัตถทีปนีภาค ๑ เล่ม ๑ ฉบับภาษาไทยนี้ ประกอบด้วย ๒ คาทา จำนวน ๖ มงคล คือ มงคลที่ ๑) การไม่คบคนพาล ๒) การคบแต่บัณฑิต ๓) การบูชาคนที่ควรบูชา ๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน ๖) การตั้งตนไว้ชอบ เนื้อหาของแต่ละมคธนั้น มีการแปลที่สละสลวย การตั้งข้อ - ย่อหน้าชัดเจน ทำเชิงอรรถให้เข้าใจง่าย อ้างอิงที่มาไว้อย่างครบถ้วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาสำหรับผู้เฝ้าการศึกษา

สำหรับมงคลัตถทีปนี ภาค ๑ เล่ม ๒ ฉบับภาษาไทยนี้ ใช้เป็นคู่มือของชั้นประโยค ป.ธ. ๔ **วิชาแปลมคธเป็นไทย** และชั้นประโยค ป.ธ. ๗ **วิชาแปลไทยเป็นมคธ** ประกอบด้วย ๒ คาถา จำนวน ๙ มงคล คือ มงคลที่ ๗) ความเป็นพหูสูต ๘) ความเป็นผู้มีศีลปะ ๙) วินยที่ศึกษามาดี ๑๐) วาจาสุภาสิต ๑๑) การบำรุงมารดาบิดา ๑๒) การสงเคราะห์บุตร ๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา ๑๔) การงานที่ไม่อาภูล เนื้อหาของแต่ละมคธนั้น มีการแปลที่สละสลวย การตั้งข้อ – ย่อหน้าชัดเจน ทำเชิงอรรถให้เข้าใจง่าย อ้างอิงที่มาไว้อย่างครบถ้วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา สำหรับผู้เฝ้าการศึกษา

สำหรับมงคลัตถทีปนี ภาค ๒ เล่ม ๑ ฉบับภาษาไทยนี้ ใช้เป็นคู่มือของชั้นประโยค ป.ธ. ๕ **วิชาแปลมคธเป็นไทย** ประกอบด้วย ๒ คาถา จำนวน ๗ มงคล คือ มงคลที่ ๑๕) การให้ทาน ๑๖) การประพฤตินิธม ๑๗) การสงเคราะห์ญาติ ๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ ๑๙) การงดเว้นจากบาป ๒๐) การเว้นจากการดื่มน้ำเมา ๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม เนื้อหาของแต่ละมคธนั้น มีการแปลที่สละสลวย การตั้งข้อ – ย่อหน้าชัดเจน ทำเชิงอรรถให้เข้าใจง่าย อ้างอิงที่มาไว้อย่างครบถ้วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาสำหรับผู้เฝ้าการศึกษา

สำหรับมงคลัตถทีปนี ภาค ๒ เล่ม ๒ ฉบับภาษาไทยนี้ ใช้เป็นคู่มือของชั้นประโยค ป.ธ. ๕ **วิชาแปลมคธเป็นไทย** ประกอบด้วย ๒ คาถา จำนวน ๙ มงคล คือ มงคลที่ ๒๒) ความเคารพ ๒๓) ความถ่อมตน ๒๔) ความสันโดษ ๒๕) ความกตัญญู ๒๖) การพึงธรรมตามกาล ๒๗) ความอดทน ๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย ๒๙) การพบเห็นสมณะ ๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล เนื้อหาของแต่ละมคธนั้น มีการแปลที่สละสลวย การตั้งข้อ – ย่อหน้าชัดเจน ทำเชิงอรรถให้เข้าใจง่าย อ้างอิงที่มาไว้อย่างครบถ้วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาสำหรับผู้เฝ้าการศึกษา

สำหรับมงคลัตถทีปนี ภาค ๒ เล่ม ๓ ฉบับภาษาไทยนี้ ใช้เป็นคู่มือของชั้นประโยค ป.ธ. ๕ **วิชาแปลมคธเป็นไทย** ประกอบด้วย ๒ คาถา จำนวน ๘ มงคล คือ มงคลที่ ๓๑) การเผาผลาญบาป ๓๒) การประพฤดิพรหมจรรย์ ๓๓) การเห็นอริยสัจ ๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง ๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว ๓๖) จิตไม่เศร้าโศก ๓๗) จิตปราศจากธุลี ๓๘) จิตเกษม เนื้อหาของแต่ละมคธนั้น มีการแปลที่สละสลวย การตั้งข้อ – ย่อหน้าชัดเจน ทำเชิงอรรถให้เข้าใจง่าย อ้างอิงที่มาไว้อย่างครบถ้วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา สำหรับผู้เฝ้าการศึกษาในแต่ละมคธย่อมอำนวยความสะดวกให้มนุษย์และเทวดา ผู้ประพฤติปฏิบัติตามได้ถึงความสุขสวัสดิ์ในทุกสถาน

หนังสือมงคลัตถปิณี / มงคลชีวิต ๓๘ ประการ เป็นธรรมะที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และการนำไปปฏิบัติ เพราะเป็นขั้นตอนเกี่ยวเนื่องกันสามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสมบูรณ์พร้อม ฝึกให้เป็นคนดี, สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง, ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์, บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม, ธรรมะเบื้องต้นใส่ตัวให้เต็มที่, การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป, ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส และยังประโยชน์สูงสุด ของการปฏิบัติให้เกิดขึ้น คือ ผู้ปฏิบัติจะมีจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์ บริบูรณ์ หมดกิเลส สร้างบารมีให้ถึงที่สุดแห่งธรรมสามารถทำพระนิพพานให้แจ้งได้ในที่สุด^๑

ภาพรวมการพัฒนาตนเองตามหลักมงคลชีวิต

การศึกษาตามหลักมงคลชีวิตให้เข้าใจง่าย ต้องมองภาพรวมให้เข้าใจว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงได้จัดลำดับหมวดหมู่ไว้อย่างเป็นระบบ เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก สามารถนำมาปฏิบัติได้ตามลำดับ เปรียบเทียบกับการขึ้นบันไดที่ละขั้นจนถึงขั้นสูงสุด มงคลสูตรทั้ง ๓๘ ข้อนั้น แบ่งได้เป็น ๑๐ หมู่

๕ หมู่แรกเป็นข้อปฏิบัติในการพัฒนาชีวิต เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องพบต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่ทุกคน ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกศาสนาสามารถนำไปใช้ได้ผลเหมือนกันหมด หลักปฏิบัติทั้ง ๑๘ มงคล เป็นเรื่องของการครองตน ครองชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม รวมถึงสามารถนำไปใช้ครอบคลุมถึงการพัฒนา ปรับปรุงองค์กรด้านธุรกิจสังคม การเมืองการปกครอง ให้เจริญก้าวหน้า ประสบผลสำเร็จ

ส่วน ๕ หมู่หลัง เป็นการฝึกใจโดยตรง เมื่อปฏิบัติตามหลักมงคลทั้ง ๑๐ หมู่แล้ว ก็สามารถพัฒนาตนเองจนบรรลุความเจริญก้าวหน้าทั้ง ๓ ระดับ คือ ความเจริญก้าวหน้าในโลกนี้ ในโลกหน้า และการบรรลุมรรคผลนิพพาน^๒

สูตรสำเร็จการพัฒนาตนเองตามหลักมงคลชีวิต

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาตราบกระทั่งวันสุดท้ายของชีวิต ต่างมีความปรารถนาให้ตนเองมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จ และความดี ทั้งด้านครอบครัว หน้าที่การงาน และได้รับการยอมรับนับถือในสังคม จึงพยายามขวนขวายฝึกฝนอบรมตน ให้มีพัฒนาการที่ดีมีความเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็น

^๑ พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 22/9/2559 http://www.kalyanamitra.org/mongkhon/index_mongkhon.html

^๒ เข้าถึงข้อมูล เมื่อวันที่ 22/9/2559 <http://mongkol.ipclub.ws/208>

ได้จากสภาวะปัจจุบันได้มีการเปิดหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพ หลักสูตรการบริหารธุรกิจ และอีกหลากหลายหลักสูตรเพื่อพัฒนาในด้านต่างๆ มากมาย ตามสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐบาล เอกชน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการพัฒนาตนเองของมนุษย์เหล่านี้ ผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติตามหลักสูตรพัฒนาทั้งหลาย บางหลักสูตรผู้เข้ารับการอบรมบางท่าน เมื่อนำไปใช้ก็ได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ แต่บางท่านก็ไม่ได้รับผลสำเร็จตามที่ปรารถนา ต้องขวนขวายหาวิธีการใหม่เพื่อให้ประสบผลตามที่ปรารถนาต่อไป สำหรับผู้ที่ประสบผลสำเร็จแล้วก็ยังคงต้องขวนขวาย เพื่อให้ตนเองประสบผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งก็ได้รับผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้บ้าง ไม่ได้บ้าง”

มงคลหมู่ที่ ๑ ฝึกให้เป็นคนดี

๑) การไม่คบคนพาล ๒) การคบแต่บัณฑิต ๓) การบูชาคนที่ควรบูชา

มงคลหมู่ที่ ๒ สร้างความพร้อมในการฝึกตัวเอง

๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน ๖) การตั้งตนไว้ชอบ

มงคลหมู่ที่ ๓ ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์

๗) ความเป็นพหูสูต ๘) ความเป็นผู้มีศีลปะ ๙) วินัยที่ศึกษามาดี ๑๐) วาจาสุภาพ

มงคลหมู่ที่ ๔ บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว

๑๑) การบำรุงมารดาบิดา ๑๒) การสงเคราะห์บุตร ๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา ๑๔) การงานที่ไม่อาภูล

มงคลหมู่ที่ ๕ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

๑๕) การให้ทาน ๑๖) การประพฤติธรรม ๑๗) การสงเคราะห์ญาติ ๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ

มงคลหมู่ที่ ๖ ปรับเตรียมสภาพใจให้พร้อม

๑๙) การงดเว้นจากบาป ๒๐) การเว้นจากการดื่มน้ำเมา ๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม

มงคลหมู่ที่ ๗ การแสวงหาธรรมเบื้องต้นใส่ตัว

๒๒) ความเคารพ ๒๓) ความถ่อมตน ๒๔) ความสันโดษ ๒๕) ความกตัญญู ๒๖) การฟังธรรมตามกาล

มงคลหมู่ที่ ๘ การแสวงหาธรรมะเบื้องต้นใส่ตัวให้เต็มที่

๒๗) ความอดทน ๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย ๒๙) การพบเห็นสมณะ ๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล

^๑ เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 22/9/2559 http://www2.kalyanamitra.org/th/mngkhlchiwit38_detail.php?page=2535

มงคลหมู่ที่ ๙ การฝึกภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป

๓๑) การเผาผลาญบาป ๓๒) การประพาศพิภพจรจร ๓๓) การเห็นอริยสัจ ๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง

มงคลหมู่ที่ ๑๐ ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส

๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว ๓๖) จิตไม่เศร้าโศก ๓๗) จิตปราศจากธุลี ๓๘) จิตเกษม

บทสรุป

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเข้าใจเรื่องราวของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริงว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาให้ชีวิตของตนประสบความสำเร็จและความสุขได้ ทรงแสดงสูตรสำเร็จในการพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้มีความก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งโลกนี้และโลกหน้า จนถึงการบรรลุผลนิพพานในที่สุด ตามหลักมงคลชีวิต ๓๘ ประการ ซึ่งยังไม่มีหลักสูตรการพัฒนาใดๆ ในโลกเทียบได้ เพราะผู้ที่ปฏิบัติตามหลักสูตรที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางแบบแผนไว้ จะประสบผลสำเร็จทุกคน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ อยู่ในวัยชรา เป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย มีเชื้อชาติ ศาสนาไหนๆ ก็ตาม เป็นหลักสูตรที่ได้รับการพิสูจน์ตลอดเวลายาวนานกว่า ๒๖๐๐ ปี ที่ผ่านมา รับประกันความสำเร็จอย่างแน่นอน หลักมงคลชีวิต ๓๘ ประการนี้ เป็นสูตรสำเร็จที่มนุษย์ทุกคนต้องรู้ ต้องศึกษา เพื่อชีวิตของตนเองจะได้รับการพัฒนาก้าวไปข้างหน้าฝ่ายเดียว จวบจนกระทั่งบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิต หมดกิเลสเข้าสู่นิพพาน ดังคำสรุปในทุกๆ หมวดหมู่มงคลว่า เอตมมงคลมุตตม (นี้เป็นมงคลอันสูงสุด)

๑๑. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 22/9/2559 <http://www.watpaknam.com/index.php/news/121-2012-03-15-03-24-50>